

СПЕЦІАЛЬНІ ГАЛУЗІ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Василь ОРЛИК

ORCID: 0000-0002-7947-9557

МІДНИЙ ХАЛК ТІРИ КІНЦЯ II СТ. ДО РХ З ЧЕРКАСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

COPPER HALK OF THE END OF THE II CENTURY. TO RH FROM CHERKASY DISTRICT OF CHERKASY REGION

Розвиток в останні десятиліття приладового металопошуку та його застосування так званими «пошуковцями» або «скарбошукачами» при недостатній правовій захищеності археологічних пам'яток призводить до їхньої руйнації та «збільшення кількості археологічного матеріалу на колекційному «чорному» ринку» (Коцур, 2016). Проте учені без спеціальної державної підтримки самостійно не в змозі вплинути на таке негативне явище, як несанкціоновані аматорські розкопки за допомогою спеціальних приладів металопошуку. Охорона археологічних об'єктів не в компетенції нумізматів, проте наукова фіксація всього доступного матеріалу є професійним обов'язком нумізматів. Однією з цікавих знахідок з території Дніпровського Правобережного Лісостепу є мідна монета античного міста Тіра (Рис. 1), знайдена 2021 року в Черкаському районі Черкаської області

Рис.1 (без масштабу)

Аверс: Голова Артеміди праворуч.

Реверс: Ріг достатку, по обидва боки від зображення легенда Т-Υ / Ρ-Α

Ø – 13, 25 мм., вага – 1,96 г.

За свідченням власника монети, вона була знайдена на південній околиці

с. Березняки Черкаського району Черкаської області (Рис. 2).

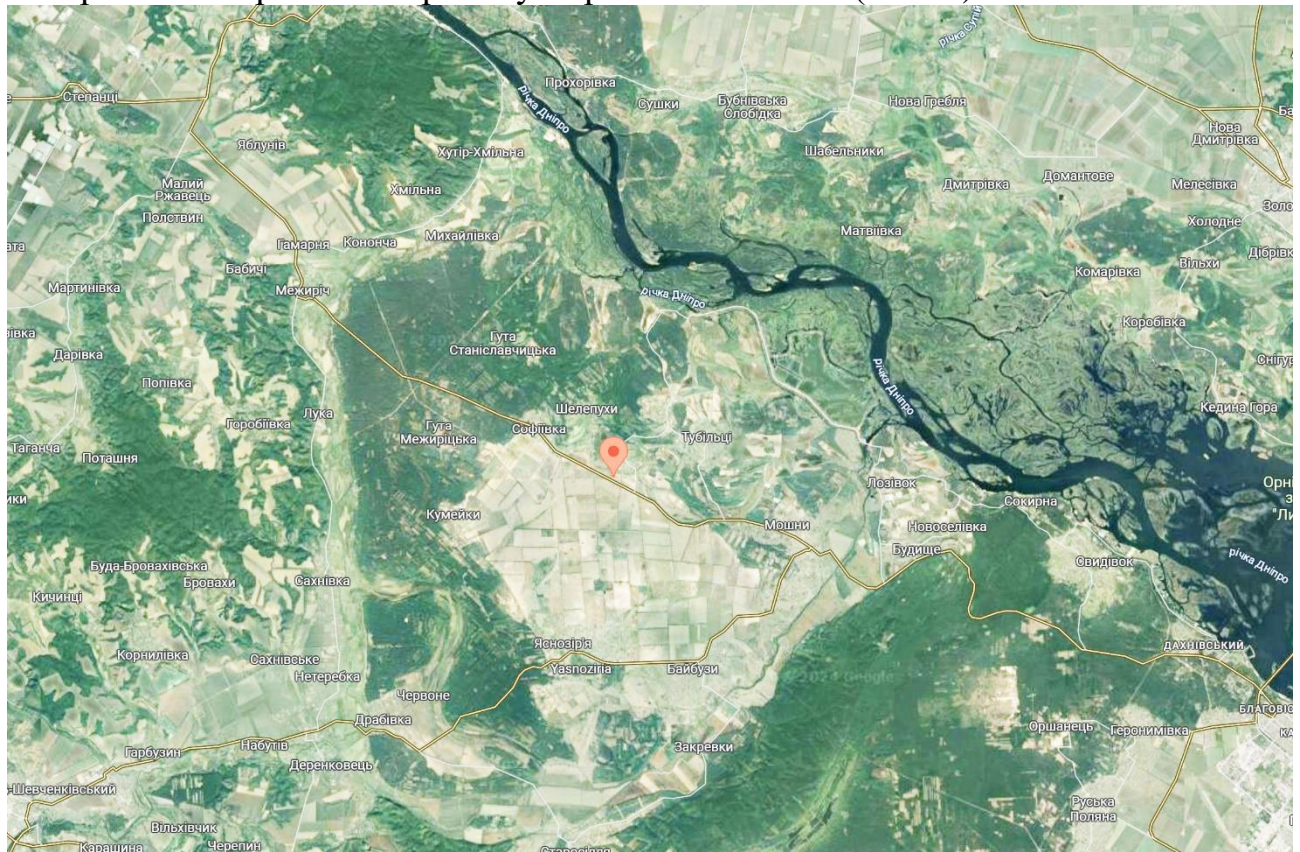

Рис. 2 Місце знахідки монети на мапі

Дослідники визначають час емісії монет даного типу близько 130-120 рр. до Р.Х. Проте, враховуючи стан збереження монети – відсутність слідів перебування в грошовому обігу, а також практичну відсутність знахідок античних монет II ст. до Р.Х., зокрема монет до Мітридатівського періоду на теренах Дніпровського Правобережного Лісостепу, цілком можна допустити, що емісія даного типу є більш пізньою, можливо кінця II – початку I ст. до Р.Х., зокрема, 100 – 90 рр. Р.Х.

Дана знахідка є важливим джерелом із вивчення варварсько-грецьких зав'язків в елліністичну добу і доповнює корпус знахідок античних монет VI – I ст. до Р.Х. в Українському Лісостепу (Орлик, 2020 – 2022).

Джерела та література

1. Коцур, В. П. (2016). Щодо проблеми використання матеріалів «чорної» археології в наукових дослідженнях з нумізматики. *Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми нумізматики у системі спеціальних галузей історичної науки»* (22 – 23 червня 2016 р.). Кіровоград – Київ – Переяслав-Хмельницький, 2016. С. 11–14.
2. Орлик, В. М. (2020). Знахідки монет Понтійської держави Мітридата

Євпатора на території Дніпровського Правобережного Лісостепу. *Український історичний журнал*, №6. С. 93–103.

3. Орлик, В. М. (2021). Знахідки античних монет VI – I ст. до н. е в басейні р. Тясмин. *Український нумізматичний щорічник*. Вип. 5. Переяслав. С. 5–44. DOI: <https://doi.org/10.31470/2616-6275-2021-5-5-44>.

4. Орлик, В. М. (2022). Монети Ольвії із Західної частини Кіровоградщини. *Катедра Universum: науково-популярний збірник праць з історії, археології, інформаційної та архівної справи*. Вип. 4.

5. Орлик, В. М. (2022). Скарб дрібних монет Пантікапею та Гермонасси кінця VI – початку V ст. до РХ з Північно-Східної Кіровоградщини. *Соціум. Документ. Комунікація*. 15. С.106–121.

6. Orlyk, V. M. (2022). Copper Coins from Taulara of Mithridates VI Eupator Times from Eastern European Steppe and Forrest Steppe. *Stratum plus*. №6. С. 149–159.

Сергій КУЛЕШОВ
ORCID 0000-0003-1950-9651

СЕМАНТИКА ЗОБРАЖЕНЬ НА ГОТСЬКІЙ (?) ПРЯЖЦІ V–VI СТОЛІТЬ

SEMANTICS OF IMAGES ON A GOTHIC (?) BUCKLE OF THE V–VI CENTURIES

Декілька років тому на аукціоні «Віоліті» було виставлено для атрибуції центральну частину стародавньої пряжки (рис. 1). Як на мене, аналіз зображень на ній заслуговує на увагу, зважаючи на їх унікальність на подібних об'єктах. Зазначена частина пряжки (далі – пряжка) має в діаметрі 43 мм (без врахування кріплень для язичка пряжки), її вага – 85,5 грамів. Товщина гурту – 5 мм.

Пряжа виготовлена з низькопробного срібла. На одному кільці кріплень є тріщина. На лицьовому боці, де є зображення, збереглася позолота. Має чотири невеликі отвори для кріплення пряжки до ремня. За словами власника пряжки він її придбав у чоловіка (за символічну ціну, що дорівнювала вартості пляшки горілки), який розповів, що знайшов її на землі господаря у Сумській області, який найняв його працювати наймитом на сільськогосподарських роботах.

Посередині пряжки є зображення кола з шістьма променями, що нагадує знак колеса. Цей знак зображували на предметах III–VI ст. переважно у Східній Європі, зокрема на сарматських та готських артефактах (наприклад, див. рис. 2). Однак є приклади його розміщення на виробах інших європейських регіонів, наприклад, на унікальній срібній чаші першої половини сьомого століття, знайденої поблизу голландського міста Угстгест (рис. 3). Зображення цього знаку у східних слов'ян як певного оберега дійшло чи не до сучасності. У